

KATEKESE OM EUKARISTIEN

Denne tekst er en sammenfatning og ajurføring af 'Messens teologi', som er en dybere fremstilling af det bibelske syn på messen / eukaristien.

En nærmere oversigt over messens liturgi i det 2. årtusind, som vi kalder Tridentinerkoncilets liturgi eller 'den ekstraordinære ritus' kan formuleres således: Messen udviklede sig i dette årtusind til primært at være en liturgisk handling, hvor Jesus blev nærværende under brødets og vinens skikkelse med det formål, at de troende kunne tilbede ham. Således løftede præsten hostien og vinen op efter konsekrationen med det formål, at de troende kunne tilbede Kristus. Man opbevarede derefter sakramentet (i brødets skikkelse) i et tabernakel og i en monstrans: Nu var Kristus tilstede 'efter messen'.

Kommunionen blev efterhånden forbeholdt præsten. Selv i klostrene ophørte man med at gå til kommunion under messen. De enkelte klosterfolk og troende kunne efter aftale med en præst modtage sakramentet på et andet tidspunkt end under messen. De fleste lægfolk modtog efterhånden meget sjældent sakramentet.

Sakramentsandagter blev alternativet til messen: Her kunne de fromme troende komme og dyrke Jesus med salmer og bønner og blive 'velsignet' med sakramentet. Jesu nærvær i tabernaklet blev for mange det vigtigste i deres tro. Det kommer også frem den dag i dag, når folk kommer ind i kirken.

Jeg vil naturligvis ikke med disse bemærkninger fordømme tilbedelsen af Jesus i tabernaklet osv. Men min pointe er, at dyrkelsen af Jesu nærvær under brødets skikkelse (og kun under det!) for rigtig mange er blevet en "erstatning" for messen som festmåltid.

Denne gamle "katolske" tradition skal reformeres, så kirkefolket igen kan fokusere på selve eukaristien som det vigtigste og primært som et møde med Kristus, sådan som Bibelen lærer os det – og som både oldkirkens og den orientalske kirkes tradition lærer os.

Jeg har derfor givet denne tekst overskriften: Katekese om Eukaristien.

1. Mange tekster i Dette nye Testamente handler direkte eller indirekte om eukaristien (messen). Eukaristien er altså på en måde det centrale tema i NT. Det skal forstås på denne måde: NT handler lige så meget om Kristus og kirken i dag som den gang. NT er Jesu fortsatte belæring til kirken gennem alle tider. Derfor er Helligånden en afgørende faktor, idet han fortsætter Jesu lærergerning (jfr. Joh. 16,12-15).

2. Jesu nærvær i kirken er det centrale budskab: "*Jeg er med jer alle¹ dage indtil verdens ende*" (Matth. 28,20). Måden hvorpå han er nærværende er: 1) undervisning, 2) sakramenterne, især eukaristien 3) og fællesskabet (communio / de helliges samfund / fællesskab²).

3.a Kirken er Guds nye folk, som dog er forlængelse af Guds gamle folk, Israel, men den er "fremmed" på jorden, fordi dens fædreland er i Himlen (Fil. 3,20, 1. Pet. 1.1). Betegnelsen "fremmed" (på jorden) finder vi i flere oldkirkelige tekster. Således skriver pave Clemens I i sit berømte brev til menigheden i Korinth (ca. 96): "Kirken, der er fremmed i Rom, hilser kirken, der er fremmed i Korinth". Kirkens liturgi er derfor en afspejling af liturgien i Himlen. Kirken er nok

¹ Måske en bedre oversættelse: 'hver dag' eller 'altid'

² Udtrykket 'samfund' i nutidig betydning er forkert. Det er ordet 'fællesskab', der gengiver de bibelske tekster.

nærværende på jorden, men som fremmed, fordi den hører hjemme i Himlen. Vores fædreland er i Himlen.

3.b Forfatteren til hebræerbrevet³ skriver således: *"... I er kommet til Zions bjerg og til den levende Guds by, det himmelske Jerusalem, til tusinder af engle, til en festforsamling og til en kirke af førstefødte, der er indskrevet i himlene, og til Gud, alles dommer, og til de retfærdiges ånder, som er blevet fuldendte, og til den nye pagts formidler Jesus, og til det bestænkede blod, der taler stærkere end Abel"* (Hebr. 12,22-24).

Denne tekst indeholder alle elementer i den nye pagts eukaristi: Vores gudstjeneste finder sted i det himmelske tempel, hvor tusinder af engle deltager i liturgien (det er betydningen af 'festforsamling'). Denne festforsamling består også af os, som teksten kalder førstefødte indskrevne i himlene, nemlig de døbte (som også er på jorden). Vi kaldes 'kirke'. Naturligvis er Gud / Faderen den centrale person i denne gudstjeneste. Men i denne liturgi deltager også dem, vi kalder 'helgener' og så Jesus, der har indstiftet den nye pagt, som er nærværende i liturgien. Forfatteren nævner udtrykkeligt Jesu blod som pagtens blod, vi er bestænkedes med, da vi blev døbt. Det er Lammets blod, som de nye Guds folk skulle bestænkes med (2. Mos. 12+24).

4. Alle troende, som er døbt og firmet⁴, udgør et kongerige af præster. Vi har del i Jesu herlighed og kongedømme i Himlen i kraft af den nye pagt. Men vi har også del i Jesu herredømme på jorden. Jesus siger efter sin opstandelse: *"Mig er givet al magt i Himmel og på jord"* (Math. 28,18). Vores ofre og bønner ikke mindst i eukaristien har en stor magt over forholdene i verden. I GT havde en konge også status af præst (jfr. Sl. 110,4b: *"Du er den Eviges præst"*⁵), derfor kædes de to begreber sammen.

5. Der findes ikke længere noget tempel på jorden. Kirkebygningerne er ikke templer i jødisk forstand (eller i hedensk forstand). Templet er i Himlen (jfr. Hebr.) Derfor findes der heller ikke noget præsteskab forstået som de ansvarlige for tempelkulten. Den græske og latinske betegnelse for "præst" (hiereus og sacerdos) anvendes i NT kun om Guds folk som sådan og de enkelte troende og ikke om embedet. Det er os, der er præsterne i den himmelske helligdom allerede nu.

6. Dog er kirken, Guds folk, også nærværende på jorden, hver gang de troende samles til eukaristi. Den himmelske liturgi bliver nærværende på jorden under følgende forudsætninger: 1) De troende samles på officiel måde som Guds folk på stedet. 2) Enhver messe åbnes med celebrantens⁶ hilsen til menigheden. Først da er kirken nærværende som kirke⁷. Det er Kristus selv, der samler os formelt som kirke ved celebrantens hilsen. 3) Kristus er værten og brudgommen, der samler os for at have måltid med os og skænke sig selv til os og inddrage os i sit evige forløsningsoffer. På denne måde bygger Helligånden Guds tempel på jorden af os som "levende" stene (1. Pet. 2,4-5). Enhver messe afsluttes formelt med ordene: *"Gå bort herfra med Kristi fred"* (Ite, missa est⁸).

³ Forfatterens navn er ukendt. Nogle tilskriver Paulus forfatterskabet, men det er en misforståelse.

⁴ Jeg tilføjer i dette sammenhæng om de troendes præstedømme altid firmelsen. Min teologiske forståelse er, at man skal have modtaget begge sakramenter for at blive Kristi medkonge og præst. Dåb og firmelse må aldrig skilles, jfr. de østkirkelige traditioner og det nye ritual for dåb og firmelse for voksne og skolebørn (Voksnes Indføring i Kristendommen, dansk udgave 2004).

⁵ Se The Anchor Bible, Salmerne III s. 117.

⁶ Jeg undgår af de anførte grunde at bruge ordet 'præst' og erstatter det med 'celebrant'.

⁷ I den tridentinske ritus er dette uklart. Det er helt specifikt i den liturgiske reform.

⁸ Missa er et teknisk ord i liturgien, som henviser til, at diakonen sendte folk bort, altså 'gå bort'. Det er et liturgisk 'farvel'. Denne bortsendelse bliver efterhånden det populære ord for den eukaristiske handling: 'messe'. I den gamle danske oversættelse stod der: *"Gå bort, messen er til ende"*. Eukaristi var til gengæld den jødiske betegnelse for bordsbøn, altså begyndelsen på måltidet. AG 2,42: = 'brødets brydelse'. Tankevækkende!

Kirkeforsamlingen opløses formelt ved disse ord, som ikke er en "udsendelse", men en "bortsendelse".

7. Messen er på denne måde et guddommeligt fest- og bryllupsmåltid, den nye pagts måltid⁹. Og vi er de indbudte gæster, og samtidig er vi Kristi brud. Det betyder derfor, at når vi fejrer messe, skal vi opleve, at vi sidder til bords med Jesus og alle de nærværende, samt alle helgener og sjælene i Skærsilden, men også alle vore brødre og søstre rundt om i verden og dem, vi vil bede for. Alle er samlet omkring Jesu bord og deltager i hans festmåltid. På den måde bliver enhver messe i virkeligheden Kristi og hans kirkes fest- og bryllupsmåltid.

8. Fordi messen ikke er en jordisk tempelliturgi, er det kun Kristus, der er præst i ordets liturgiske betydning. Dem, vi kalder præster (ordet kommer fra græsk (presbyter) og betyder 'ældste'), er Kristi tjenere, som han bruger for netop selv at være tilstede og handle. De repræsenterer Kristus og gør ham nærværende. De erstatter ham ikke. Ordet 'stedfortræder' er derfor forkert. Desværre er gejstligheden i tidens løb blevet en kopi af præsteskrabet i templet i Jerusalem og hierarkisk organiseret. At den græske betegnelse "ældste" (presbyter) er blevet til "præst" er bevis nok for en teologisk og sproglig forvirring. Det interessante er, at i den aktuelle liturgiske kalender på latin bruges aldrig mere ordet "præst" (sacerdos) i vores betydning, men presbyter (ældste), når talen er om "præster", der fejres som helgener. I vores danske kalender bruges altid ordet "præst" et flertydigt ord. Hvorfor taler vi ikke hellere om ældste /presbyter, når den romerske kirke har rettet sit liturgiske sprogbrug¹⁰? Den teologisk rigtige forståelse af 'præst' / ældste er 'tjener'. Alle de fire evangelier, der omtaler brødets mangfoldiggørelse,¹¹ fremstiller denne begivenhed i Jesu liv som forbilled på eukaristien efter pinse: De beskriver, at Jesus er værten, der sørger for maden, og at de tolv disciple er hans tjenere, der skal betjene de femtusinde mennesker, som disciplene skal organisere i spisefællesskaber på ca. 50 (Lukas). Derefter betjener hver discipel så og så mange af spisefællesskaberne (ca. 8-9) med den mad, Jesus har lavet. Og efter måltidet skal disciplene (tjenerne) rydde pænt op¹². De tolv disciple skal også fremover være tjenere ved Jesu måltid.

9. Det er ikke nok, at vi efter 2. vatikankoncil har fået et nyt messeritual. Det drejer sig primært ikke om ritualer, men om 'liturgiens ånd' (jfr. Kardinal Ratzingers bog: *Der Geist der Liturgie*¹³). Messen skal fejres i den ånd, som NT fremlægger i de bibelske tekster, og ikke i den ofte misforståede subjektive opfattelse, der har udviklet sig i kirkens historie. Derfor er det afgørende, at vi vender tilbage til Guds ord i NT, sådan som pave Benedikt XVI / Ratzinger har pålagt os det i sin postsynodale skrivelse *Verbum Domini* (2010). Min erfaring er, at vi ofte stadig fejrer messen subjektivt; hver enkelt gør det på sin måde og efter sine traditioner. Det er sjældent, at messen opleves som et fælles måltid.

10. Lukas¹⁴ sammenfatter situationen i urmenigheden / modernemenigheden i Jerusalem efter pinse således: "*De (nydøbte) holdt fast ved apostlenes undervisning og ved fællesskabet, ved brødets brydelse og ved bønnerne*" (AG 2,42). Disse fire områder dækker kirkens fundament til alle tider. Vi

⁹ Allerede i GT blev pagten mellem Gud og hans folk tolket som et ægteskab, og Jesus sammenfatter pagtsgrundlaget i GT med buddet om kærlighed til Gud og til næsten.

¹⁰ Det skal også nævnes, at i de liturgiske tekster på latin omtales kun Gud som hellig. Dem, vi kalder helgener, hedder i liturgien altid 'salige' inkl. Jomfru Maria! Der er altså forskel på det liturgiske sprogbrug og det kirkeretlige sprogbrug.

¹¹ Matth. 14,13-21. Markus 6,30-44. Lukas 9,10-17. Joh. 6,1-15 (+22-59).

¹² Jeg er kommet til den forståelse af den omtalte tekst efter en grundig eksegetisk analyse. Johannes fortæller endda i resten af kap. 6, at dette fællesskab var et "tegn" på eukaristien. Denne tekst kan vi kalde Johannesevangeliets lære om eukaristien.

¹³ Findes i mange oversættelser.

¹⁴ J.A. Jungmann s.j., *Missarum Solemnia* Band 1 s. 12-30 (1949). Gerhard Scheider, *Die Apostelgeschichte* 1. Teil s. 283-280.

kan uden videre kalde dem for kirkens apostolske grundlag. Og messen består også af disse elementer: Ordets liturgi, der også indbefatter bønner og salmer, de troendes forsamling og den eukaristiske liturgi.

11. Eukaristien er det nye påskemåltid, som finder sted hver gang, vi fejrer messe. Paulus siger det på denne måde i sin undervisning af menigheden i Korinth (1. Kor. 11,23). Jesus siger:

"Det skal I gøre til min ihukommelse. V25 På samme måde (tog Jesus) bægeret efter at de havde spist og sagde: Dette bæger er den nye pagt i mit blod. Det skal I gøre, så ofte I drikker det, til min ihukommelse ...

V26 Thi hver gang I spiser dette brød og drikker bægeret, forkynder I Herrens død, indtil han kommer.

Nøgleordet i denne forbindelse er 'ihukommelse', som er et liturgisk (jødisk) udtryk for at gøre Jesus nærværende ved at gentage den første kristne påske. Herrens død skal forkyndes i hver messe med henblik på, at han skal komme igen, ikke kun til han kommer igen.

Jesus er det slagtede påskelam og er som det¹⁵ slagtede lam nærværende i den himmelske helligdom (Åb 5). Men Lammets legeme og blod er også tilstede i eukaristien i brødets og vinens skikkelse og er vores åndelige spise. Jesu legeme og blod bliver nærværende under brødets og vinens skikkelse, for at vi kan spise legemet og drikke blodet. Vi drikker Helligånden af Jesu indre, når vi drikker hans blod i vinens skikkelse. Vi spiser påskelammet, når vi spiser hans legeme under brødets skikkelse. Det er Jesus, der er vort påskelam, og det er ham, der er præsten, der ofrer lammet, nemlig sig selv. Når vi deltager i dette nye påskemåltid bliver kirken til som Kristi legeme. Helligånden gør os til levende lemmer på dette legeme, når vi modtager påskelammet af Jesu hænder. Således bygger Helligånden Jesu legeme og blod til Guds kirke, ligesom Gud byggede Adams ribben til en kvinde. Jesus og kirken er altså den nye menneskehed. Denne skabelsesproces foregår især under messen.

12. Jesus er nærværende i messen som præst, som hyrde, som vært, som brudgom, som kirkens hoved, som Guds ord og som vores åndelige føde. Og vi er nærværende i messen som hans brud, som hans legeme, som hans kirke, som hans brødre og søstre, som hans disciple, som hans tjenere og som de får, han leder, men også som "præster", der sammen med Kristus frembærer det nye og evige offer: Hans legeme og blod. Det er ikke "præsten", der gør det, men de troende ledet af en eller flere "ældste" (presbyter), der repræsenterer Jesus som den evige ypperstepræst, men som også repræsenterer de troende, fordi de er "ældste", dvs. menighedens ledere.

Concelebration under messen udtrykker, at de ældste udgør et kollektiv. Den (de) "ældste", der leder messen, siger altid Vi under de eukaristiske bønner. Han (de) taler på menighedens vegne.

13. Messen er en stadig fornyelse af den nye pagt mellem Kristus og hans kirke.

14. Endelig skal det understreges, at eukaristien er et messeoffer af den grund, at Jesus, der nu er det evige offerlam, er nærværende under brødets og vinens skikkelse, som er hans ofrede legeme og blod. Sagt ganske enkelt: Under den sidste nadver, hvor Jesus indstiftede eukaristien, gjorde han sit legeme og blod til sit evige og endegyldige offer, som skulle frembæres Langfredag på korset. Ellers ville hans død på korset aldrig være blevet et offer. Når vi derfor fejrer den sidste nadver i hver eukaristi, bliver hans evige offer på korset nærværende i messen: "Gør dette til min ihukommelse". Den sidste nadver, som var et offermåltid, gentages og gentages. Jesus ønsker på denne måde at gøre sit evige offer nærværende på jorden, "indtil han kommer" (jfr. den

¹⁵ Den græske form for slagtet angiver en permanent tilstand. Jesus er i en evig tilstand som slagtet.

eukaristiske bøn), for at forene os med sig i sin offerhandling til Faderen. Men Jesus skænker også sig selv som en kærlighedsgave til os, der er tilstede messen. Messen er et kærlighedsmåltid.

15. Jesus er nærværende i den himmelske helligdom som det evige lille påskelam¹⁶, der blev slagtet på Golgata¹⁷, men nu har al magten i Himlen og på jorden. Og Jesus er samtidig nærværende i eukaristien som vores åndelige føde under brøds og vins skikkelse. Det forvandlede brød og vin er det slagtede påskelam, som nu er vores åndelige føde. Det slagtede påskelam som vores åndelige føde er nærværende under to skikkelser: brød og vin, som ikke må adskilles. En messe er derfor kun gyldig, når Jesus kommer til stede under brødets og vinens skikkelse. De to skikkelser må liturgisk ikke adskilles, hvis de skal gøre påskelammet nærværende¹⁸. Derfor skal en messe altid fejres under de to skikkelser for at være gyldig ifølge de kirkelige bestemmelser.

16. Ecclesia de Eucharistia. Dette er overskriften på pave Johannes Paul II's rundskrivelse af 2003. Det vil være på sin plads at nævne overskriften over denne tekst, som lyder oversat: Kirken kommer fra eukaristien. Eukaristien er det sted, hvor kirken er nærværende og vokser ud af som et træ. Kirken beskrives som en organisme, der begynder i det små og vokser. Grundenheden for denne organisme er eukaristien. Jesu legeme og blod bygger kirken op som hans mystiske legeme.

17. Sammenfatning: I messen er Jesus til stede på følgende måde: 1) I de troendes fællesskab, som er hans familie. 2) I "præstens" og evt. også i diakonens tjeneste. 3) I forkyndelsen af Guds ord (læsninger og forkyndelse). 4) I selve den eukaristiske bøn, hvis centrum er gentagelse af Jesu ord ved den sidste nadver. Det er Jesu selv, der gennem celebranten gentager sine ord fra den sidste nadver. 5) I kommunionen som vor åndelig føde. 6) Jesu besøg hos de to disciple i Emmaus er en slags grundmodel for hans fortsatte nærvær efter sin opstandelse (Luk 24,13-32)¹⁹, også når vi samles til fælles måltider (agapemåltider).

Min pointe er, at Jesus er virkelig tilstede under messen på flere måder, ikke kun under og efter konsekrationen. Især vil jeg understrege 'de troendes fællesskab', der er officielt forsamlet som Kristi familie, og Guds ords forkyndelse. Der er ikke tale om, at Kristus er mere eller mindre tilstede på den måde. Han er ligeså nærværende som under brødets og vinens skikkelse: "Jeg er med jer hver dag lige til tidernes ende" (Matth. 28,20). Det er det, det handler om: Jesu reelle nærvær efter sin opstandelse, men under forskellige former, ikke kun under brødets og vinens skikkelse.

EFTERSKRIFT VEDR. DEN AKTUELLE LITURGI:

Jeg vil summarisk pege på messens aktuelle liturgi efter 2. vaticankoncil. Der er nemlig ingen tvivl om, at formålet med den liturgiske reform var at lade den bibelske lære om eukaristien blive mere synlig, end den var i den gamle liturgi (den tridentiske), som naturligvis ikke var forkert, men heller ikke afspejlede den bibelske teologi tydelig nok. Der var virkelig brug for en liturgisk reform. Det vil være imod teologien om eukaristien at genoptage liturgien fra før vaticankonciliet, mener jeg personligt. Jeg ved, at det er et meget kontroversielt standpunkt, som jeg derfor vil forklare.

1. Kirken som kirke bliver nærværende i messen ved at celebranten hilser de troende. Festmåltidet skal formelt åbnes (og afsluttes ved bortsendelsen: Gå bort herfra med Kristi fred). Jesus er nu

¹⁶ Jfr. 2. Mos. 12,5: ét år gammelt lam.

¹⁷ Joh. insisterer på, at Jesus 'blev slagtet' ca. kl. 15 på Golgata, hvor man slagtede påskelammene i templet lige overfor.

¹⁸ Det modsiger ikke dogmet, at Jesus er fuldt og helt tilstede under hver af de to skikkelser; men de to skikkelser må ikke skilles, de udgør en enhed og helhed som udtryk for, at de er vor åndelige føde, jfr. messeritualet.

¹⁹ Det er bemærkelsesværdigt, at Lukas bruger 19 vers på denne begivenhed og beskriver den i enkeltheder.

tilstede i sin kirke. Menigheden er ikke et vist antal tilstedeværende troende, men et fællesskab: "de helliges samfund/fællesskab", jfr. trosbekendelsen.

2. Messen består af to dele: Ordets gudstjeneste og bordets gudstjeneste. Ordet spiller en kapital rolle, fordi her taler Jesus til os. Reformens formål var bl.a. at bruge så mange bibeltekster som muligt i en treårig cyklus, men også forskellige bibelske tekster i ugens løb. Bibelens ord skal åbne de tilstedeværende troendes hjerte for Kristus, som de skal modtage som deres åndelige føde. Guds ord er også de troendes åndelige føde og den nye pagts grundlag. De bibelske salmer er kommet tilbage i liturgien som 'vekselsang'²⁰. Hieronymus (4.årh.) siger: Ukendskab til Bibelen er ukendskab til Kristus.

3. Forberedelsen af selve måltidet, det såkaldte offertorium, har ændret karakter fra at være frembærelse af offergaver til at være forberedelse af måltidet. Bønnerne er inspireret af bordbønnen ved det jødiske måltid (i den danske udgave kaldes denne del "frembærelse af gaverne". I den latinske udgave hedder den blot "liturgia eucharistica", det er altså blot en praktisk forberedelse af eukaristien uden selvstændig karakter).

4. I alle de tre nye eukaristiske bønner er der to såkaldte epikleser, dvs. bønner om Helligånden: Før forvandlingen beder VI Faderen forvandle brødet og vinen til Kristi legeme og blod ved Helligånden. Efter forvandlingen beder VI Faderen forvandle os til Kristi ene legeme, når vi modtager hans legeme og blod. Disse epikleser er inspireret af den byzantinske og andre orientalske liturgier, og især af 1. Kor. 10,16-17, men findes ikke i den romerske canon.

5. Celebranten læser de eukaristiske bønner højt, så menigheden kan høre dem og således deltage. Derfor siger han også mange gange til Faderen: "VI" (jeg og menigheden). Han taler på menighedens vegne. I den gamle udgave af den romerske canon (den tridentinske messe) beder celebranten de eukaristiske bønner i stilhed, kun selve forvandlingsordene (ikke nadverberetningen) skal siges med dæmpet men tydelig røst. Den eukaristiske bøn har således en helt anden karakter. Det er præsten, der læser messe og ikke menigheden under præstens forsæde, der fejrer den.

6. Det er nu muligt igen at modtage kommunionen under begge skikkelser, selvom der er visse restriktioner, som vi i Danmark ikke har kendt til, da daværende biskop Martensen bestemte, at vi havde lov til at uddele kommunionen i hver messe under begge skikkelser. Vi bør udbrede denne praksis for at være i overensstemmelse med liturgiens ånd og eukaristiens teologi, ja Jesu egne ord: "*Og han tog bægeret, takkede og gav dem det og sagde: drik alle af det*" (Matt. 26,27 + paralleller, især Joh. 6,53-56). For at messens teologiske karakter som vores åndelige føde kommer frem, bør alle normalt modtage kommunionen under brødets og vinens skikkelse. Sådan har Kristus indstiftet nadveren.

7. Det nye ritual har stærkt anbefalet, at de hostier, der bruges til menighedens kommunion bør konsekres under messen, så messen virkeligt fremtræder som et (fest)måltid. I måske tusind år var menighedens kommunion ikke en fast del af messen, kun for celebrantens vedkommende. Messen ændrede således karakter i folks bevidsthed: Det var forvandlingen, der var hovedelementet. Den klassiske teologi lagde vægten på, at brødet og vin blev forvandlet til Jesu legeme og blod; men denne forståelse manglede en forklaring på, hvorfor Jesus er tilstede under brøds og vins skikkelse. Det er han, for at hans legeme og blod kan blive vores føde.

²⁰ I den tridentinske messe kaldtes dette liturgiske element 'Graduale', som var et eller to salmevers med gregoriansk melodi. Vekselsangen var omdannet til et musikstykke. Det var ikke de bibelske ord, men den gregorianske musik, der var det liturgiske element.

Glutenallergi er blevet aktuelt. Det er vigtigt at understrege, at der (endnu) ikke findes glutenfri hostier lavet af hvedemel. Men der er udviklet hostier, hvor gluten er reduceret i stærkt mulig grad, men stadig lavet af hvedemel, hvilken er en betingelse for, at brødet kan blive Kristi legeme.

8. I den tridentinske messe er der ikke noget formelt ritual for kommunion for kirkefolket. Også det taler sit tydelige sprog, hvad messens teologi angår²¹. Men i den nye ritus efter koncilet indbyder celebranten de troende til at komme frem for at modtage kommunionen med følgende ord: *"Se Guds lam, som borttager verdens synd. Salige er de, som er indbudt til Lammets bord"*. De troende er indbudte til at modtage Guds lam og opfordres til at komme frem. Alteret betegnes liturgisk som et spisebord. Messen er et festmåltid. Skal de knæle, når celebranten siger disse ord? Det er blevet kutyme, men personligt mener jeg, at det er forkert. Når man får en indbydelse, rejser man sig med det samme og følger indbydelsen og venter ikke.

9. Vi har nogle problemer: Hvordan skal vores liturgiske kropsholdninger være? Det er helt tydeligt, at de troende er meget usikre, nogle gør det og det og andre noget andet. Det er den gamle tradition, som på det ubevidste plan fortsætter. Mange mener f.eks. at knæle er den mest korrekte holdning under den eukaristiske bøn (= tilbedelse). Og hvordan skal man holde hænderne? Skal man modtage kommunionen i hånden eller i munden? Osv. I den oprindelige udgave af den nye messe (1975) stod der, at de troende ligesom celebranten skulle stå op under den eukaristiske bøn undtagen under selve konsekrationen, hvor også celebranten gør knæbøjning. Kort og godt celebranten og kirkefolket skulle have den samme kropsholdning under eukaristien. Men biskpekonferencerne fik lov til at ændre denne bestemmelse under hensyntagen til folkets sædvaner. Derfor står der i den danske udgave som indledning til de eukaristiske bønner: STÅ/KNÆLE. Skaber det ikke forvirring? Der er altså en usikkerhed om kropsholdningen og det samlede billede af menigheden bliver forvirret. Liturgien mister sin karakter af et fælles måltid. Den bliver let den enkelte deltagers "subjektive" liturgi. Mange menigheder har heller ikke fundet fodslag, når det gælder svarene på celebrantens henvendelser. Kort og godt, meget tyder på en subjektivistiske forståelse af liturgien, som er en arv fra den gamle liturgi. Pave Benedikt / Ratzinger skrev den nævnte bog: Liturgiens Ånd. Mon ikke vi trænger til at tilegne os liturgiens ånd? Min personlige erfaring efter koncilet er desværre, at vi mange steder er langt fra at fejre messen i den rigtige ånd. Det skyldes først og fremmest, at den sande teologi om messen langt fra er trængt igennem både hos os præster, men også hos kirkefolket.

10. Vi har endnu ikke udviklet den rigtige liturgiske måde at "tale" på under messen. Det gælder bønnerne (også celebrantens), men især oplæsningen af Guds Ord inkl. vekselsangen. Alle de offentlige ord i messen er en "kommunikation": Vi taler og lytter til hinanden og til Gud. Men det fungerer ofte ikke. Vi taler "højt" men uforståeligt. I tusind år har vi ikke brugt det liturgiske sprog til at kommunikere. Vi må derfor udvikle en "liturgisk" højtælæsningsgenre, som ikke er identisk med teatersproget. Højtaleranlæggene alene løser ikke problemet. At skulle kommunikere med en 'forsamling' kræver en speciel måde at tale på, som vi stort set ikke har. Ikke ret mange forstår det. Det er ikke nok "at læse en tekst / bøn højt". Det skal være en kommunikation med tilhørerne og Gud.

04 01 2026, Herrens Åbenbarelse, 07 06 2026, Kristi Legeme og Blods fest. LM

²¹ Iflg. Josef Jungmann S.J. Missarum Solemnia, 1949, bind 2, afsnit 11 blev menighedens kommuniionspraksis ringere og ringere i middelalderen af forskellige grunde. Det var efterhånden kun præsten, der modtog kommunionen. Messens teologi blev også problematisk. Det forklarer, at netop fejringen af messen var det store problem under Reformationen. Vi skal helt op til pave Pius X (1903-14), før liturgien begynder at blive fornyet. På baggrund af messens historie i det nævnte værk, står det klart, at en dybtgående liturgisk reform var strengt nødvendig.